

Sosyokültürel ve Dini Boyutlarıyla

MİDYAT YEZİDİLERİ

Şeyma DENİZ

DTA
YAYINCILIK

**SOSYOKÜLTÜREL VE
DİNİ BOYUTLARIYLA
MİDYAT YEZİDİLERİ**

Şeyma DENİZ

DTA Yayıncılık

-9-

**SOSYOKÜLTÜREL VE DİNİ BOYUTLARIYLA
MİDYAT YEZİDİLERİ**

Yazar

Şeyma DENİZ

Editör

İsmet TUNÇ

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Samet TORUN - Ahmet TUNÇDEMİR

Kapak Fotoğrafı: Mehmet Dara KAYA

ISBN: 978-625-94798-0-4

Sertifika No: 74919

1. Baskı: Mayıs 2024 - Bursa

Yayıncı

DTA Yayıncılık Bilişim Ltd. Şti.

Odunluk Mah. Akademi Cad. Zeno Business Center Sitesi C ve

D Blok No: 2C İç Kapı No: 28 Nilüfer/Bursa

Telefon: +90 507 227 1297

e-posta: bilgi@dtayayincilik.com.tr

web: www.dtayayincilik.com.tr

Copyright © Bu Eserin bütün hakları DTA Yayıncılık'a aittir. Yayınevinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

**SOSYOKÜLTÜREL VE
DİNİ BOYUTLARIYLA
MİDYAT YEZİDİLERİ**

Şeyma DENİZ

Bursa 2024

Şeyma DENİZ

1995 yılında Şanlıurfa'da doğdu. İlköğretim, ortaöğretim ve liseyi Şanlıurfa'nın Ceylanpınar ilçesinde okudu. 2012 yılında başladığı Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden 2017 yılında mezun oldu. 2019 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni olarak göreve başladı. Yüksek Lisans eğitimini 2022-2023 yılları arasında Şırnak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında (Dinler Tarihi) tamamladı.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Giriş	9

BİRİNCİ BÖLÜM YEZİDİLİK İNANCI VE YEZİDİLER

1.1. Yezidi Kelimesinin Etimolojisi	15
1.2. Yezidilikte Tanrı.....	16
1.3. Yezidilikte Şeyh Adi b. Müsafir	17
1.4. Yezidilikte Melek İnanıcı ve Melek Tavus	18
1.5. Yezidilikte Peygamber İnanıcı	20
1.6. Sancak	21
1.7. Alemin Yaratılışı / Âdem-Havva	22
1.8. Yezidilikte Uluhiyet.....	25
1.9. Yezidilikte Tenasüh İnanıcı	26
1.10. Yezidilikte Kutsal Kitaplar	27
1.11. Yezidilikte İbadet.....	28
1.11.1. Hac	28
1.11.2. Namaz.....	30
1.11.3. Oruç	31
1.11.4. Yezidilikte Zekât	31
1.11.5. Yezidilikte Dinî Bayramlar.....	32
1.12. Yezidilikte Dinî/Sosyal Kast Sistemi	34
1.12.1. Emirler.....	35
1.12.2. Şeyhler	35
1.12.3. Pirlar	36
1.12.4. Kavallar (Qawallar).....	36
1.12.5. Müritler	37
1.12.6. Fakirler	37
1.12.7. Köçekler.....	37
1.12.8. Micevirler (Micewır)	37
1.13. Tarihte Yezidilik.....	38
1.14. Yezidi Tarihinde Fermanlar	48
1.15. 73. Ferman: İŞİD Saldırıları.....	50

İKİNCİ BÖLÜM MİDYAT YEZİDİLERİ

2.1. Midyat'ın Coğrafi Yapısı.....	57
2.2. Midyat'ın Kültürel Yapısı.....	58
2.3. Midyat Yezidi Köyleri.....	59
2.3.1. Çayırılı (Kefnas) Köyü.....	59
2.3.2. Güven (Bacın) Köyü.....	60
2.3.3. Oyuklu (Taka) Köyü.....	62
2.3.4. Yenice (Harabya) Köyü.....	62
2.3.5. Çörekli (Denvan) Mezrası.....	63
2.3.6. Koçan Mezrası.....	65
2.4. Midyat Yezidilerinin Sosyal Yaşamı ve Bazı Halk İnançları.....	68
2.4.1. Kirvelik.....	71
2.4.2. Ahiret Kardeşliği.....	72
2.4.3. Düğün.....	72
2.4.4. Doğum.....	75
2.4.5. Cenaze.....	76
2.4.6. Nazar.....	78
2.4.7. Yağmur Duası.....	80
2.4.8. Rüya.....	80
2.4.9. Hastalık.....	81
2.4.10. Bazı Yasaklar.....	82
2.4.11. Cin İnançları.....	84
2.5. Midyat'ta Yezidi ve Müslüman İlişkileri.....	86
2.6. Midyat Yezidileri ve Zorunlu Göç.....	92
Sonuç.....	97
Kaynak Kişiler.....	101
Kaynakça.....	105
Ekler.....	111
Ek.1: Haritalar.....	111
Ek.2: Çalışma Alanı ile İlgili Görseller.....	112

Kaynakça

- Adsay, Fahriye. Kültürel Sınırların Edilgen Taşıyıcıları Yezidi Kadınlar. İstanbul: Avesta Yayınları, 1. Basım, 2014.
- Baysal, Nurcan. Ezidiler: 73. Ferman Katliam ve Kurtuluş. ed. Tanıl Bora, İstanbul: İletişim Yayınevi, 1. Basım, 2016.
- Bedlisi, Şerefhanê. Şerefname. ed. Abdullah Keskin, çev. Ziya Avcı. İstanbul: Avesta Yayınları, 3. Basım, 2007.
- Bilge, Yakup. "Turabdin: Süryani Kilise Ve Kültürünün Beşiği ". 507-529. 2011.
- Bozan, Metin. Şeyh Adi Bin Müsafir: Hayatı Menkıbevi Kişiliği ve Yezidi İnancındaki Yeri. ed. Süleyman Çevik, İstanbul: Nubihar Yayınları, 1. Basım, 2012.
- Bozan, Metin. "16. Asırda Yezidiler(Ezidiler)in Dini Statüsü Hakkındaki Tartışmalara Dair İki Belge: Mevlana Salih el- Kürdi'nin Bir Fetvası ile Mevlana Muhammed Berkal'i'nin Ta'liki". Eş- Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi 12/2 (2020), 224-253.
- Bulut, Meryem. "Geçiş Ritüellerinde Doğum: Sağaltım Yolları". International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic 12/21/ (2018), 121-132.
- Büyükbahçeci, Esra. "Hint'te Kast Sisteminin İlk İzleri ve Hint Edebiyatındaki Yeri ". DTCF Dergisi 56/2 (2016), 238-255.
- Cengil, Muammer-Aydın, Ali Rıza. "İŞİD(İrak Şam İslam Devleti): Psikopolitik ve Teolojik Bir Değerlendirme". Sosyal Bilimler Dergisi 6 (2014), 51-63.
- Çelebi, Evliya. Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi: Bağdad - Basra - Bitlis - Diyarbakır İsfahan - Malatya - Mardin - Musul Tebriz - Van. çev. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı. 4. İstanbul: Yapı kredi Yayınları, 1. Basım, 2010.

- Çelik, Şakire. „Yezidilerin Yaşam Pratikleri ve Kimlik Algısı“. Mukaddime 4 (2011), 160-173.
- Çevik, Ayseren-Alan, Sultan. «Doğum Sonu Dönemde Yapılan Geleneksel Uygulamalar». Lokman Hekim Dergisi 10/1 (2020), 14-22.
- Düzgün, Şaban Ali. „Dinsel ve Mitolojik Yönleriyle Cin ve Şeytan Algımız“. Kalam Araştırmaları Dergisi 10/2 (2012), 11-30.
- Ersoy, Büşra. Ezidi İnancındaki Geleneksel Dini Musiki Türlerinin İncelenmesi Kavıl Örneği. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2019.
- Gökçen, Amed. Osmanlıve İngiliz Arşiv Belgelerinde Yezidiler. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Basım, 2012.
- Gökçen, Amed. Kadim Bir Nefes: Ezidi Ağıtları. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Basım, 2015.
- Guest, John S. Yezidilerin Tarihi Melekê Tawus ve Mıshefa Reşin İzinden. ed. Abdullah Keskin, çev. İbrahim Bingöl. İstanbul: Avesta, 2012.
- Gündüz, Şinasi. „Şeyh Adi ve Yezidilikte Gnostik Unsurlar“. Uluslararası Türk Dünyası İnanç Önderleri Kongresi. 377-393. Ankara: TÜKSEV yayınları, 2001.
- Günel Yılmaz, Seda-Ertürk, Devrim. „Zorunlu Göç Bağlamında Iraklı Ezidiler ve Uyum Süreci“. Mukaddime 8/2 (2017), 197-214. <https://doi.org/10.19059/mukaddime.341623>
- İshok, Iraklı Papaz. Yezidilerin Dini. çev. Gabriyel Akyüz. İstanbul: Resim Matbaacılık, 1. Baskı. Basım, 2001.
- Kaplan, Yaşar. Günümüz Yezidiliđi. İstanbul: Nûbihar Yayınları, 1. Basım, 2013.
- Kaplan, Yaşar. Dođu Hıristiyanları Nesturiler Tarih, İnanç, Ritüel. İstanbul: İletişim Yayınları, 1. Basım, 2023.

- Kerçin, Yunus. Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla Yezidilik İdil-Midyat Örneği. Şırnak: Şırnak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Kreyenbroek, Phlip G. Ezidilik Arka Planı Dini Adetleri ve Metinsel Geleneği. çev. Amed Gökçen-Damla Tanla. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı. Basım, 2014.
- Kreyenbroek, Phlip G.-Xelil Cındi, Reşow. Tanrı ve Şeyh Adi Kusursuzdur Yezidi Tarihinde Kutsal Şiirler ve Dinsel Anlatılar. ed. Abdullah Keskin, çev. İbrahim Bingöl. İstanbul: Avesta Yayınları, 1. Basım, 2011.
- Küçükaşçı, Mustafa Sabri. „Seyyid“. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 37, 40-43. İstanbul: 2009. Erişim 21.05.2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/seyyid>
- Layard, Austen Hanry. Ninova ve Kalıntıları. ed. Abdullah Keskin, çev. Zafer Aşar. İstanbul: Avesta Yayınları, 1. Basım, 2000.
- Lescot, Roger. Din Tarih ve Toplumsal Hayat Cebel Sincar ve Suriye Yezidileri. İstanbul: Avesta, 3. Basım, 2014.
- Luizard, Pierre Jean. IŞİD Tuzağı. çev. Yasemin Özden Charles. İstanbul: İletişim Yayınları, 1. Basım, 2016.
- Marshall, Gordon. Sosyoloji Sözlüğü. çev. Osman Akınhay-Derya Kömürçü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2. Basım, 2005.
- Okçu, Davut. Yezidilik ve Yezidiler. ed. Abdulbasit Saltekin, İstanbul: Ekin Yayınları, 1. Baskı. Basım, 2021.
- Öz, Yusuf. Mardin Yezidileri, İnanç, Sosyal Hayat ve Coğrafi Dağılımları. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2007.
- Özbudun, Sibel-Uysal, Gülfem. 50 Soruda Antropoloji. İstanbul: 7 Renk Basım ve Yayın, 2019.
- Paşa, Ahmet Teymur. Arap Kaynaklarına Göre Yezidiler ve Yezidiliğin Doğuşu. ed. Ahmet Taşgım, çev. Eyüp Tanrıverdi. İstanbul: Ataç Yayınları, 1. Basım, 2008.

- Paşa, Mustafa Nuri. Abede-i İblis Yezidi Ta'ifesinin İtikadı A'datı Evsafı. nşr. Gökçen Amed. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Basım, 2013.
- Sevindi, Cemal-Daşdemir, Dilek. „Kuruluşu Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleri Açısından Midyat Şehri“. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi 11/46 (2011), 135-182.
- Söylemez, Mehmet Raif. Yezidi İnancında Melk-i Tavus. ed. Abdullah Keskin, İstanbul: Avesta Yayınları, 1. Basım, 2015.
- Sümer, Necati-Aktaş, Ahmet. “Yezidilerde Dini Teşkilatlanmanın Sosyal Hayata Yansımaları (Batman- Beşiri Örneği)”. Dini Araştırmalar 20/51 (2017), 117-136.
- Şehristani. Milel ve Nihal. ed. Mehmet Dalkılıç, çev. Mustafa Öz. İstanbul: Litera Yayıncılık, 6. Basım, 2021.
- Şenol, Dolunay vd. “İşid Terör Örgütünün İletişim ve Propaganda Teknikleri”. 2. Uluslararası Ortadoğu Sempozyumu (2016a),
- Şenol, Dolunay vd. “İŞİD: Küresel Bir Terör Örgütü”. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 26/2 (2016b), 277-292.
- Tanrıverdi, Gulbu. „Lohusa Kültürel Özellikler Tanıma Rehberi“. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 18/1 (2015), 68-77.
- Taşgın, Ahmet. Türkiye Yezidiler Bibliyografyası. Konya: Çizgi Yayınları, 1. Basım, 2014.
- Teymur, Ahmet. Arap Kaynaklarına Göre Yezidiler ve Yezidiliğin Doğuşu. çev. Eyüp Tanrıverdi. İstanbul: Yeditepe, 1. Basım, 2008.
- Turan, Ahmet. Yezidiler Tarihçelei Coğrafi Dağılımları İnançları Örf ve Adetler. Ankara: Hitabevi yayınları, 2. Basım, 2015.
- TDV, Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi. “Cin”. Erişim 10 Mayıs 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/cin>

- TDV, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. “Hulûl”. Erişim 15 Nisan 2023. <https://islamansiklopedisi.org.tr/hulul>
- TDK, Türk Dil Kurumu Sözlükleri. “Ferman”. Erişim 17.05.2023. <https://sozluk.gov.tr/>
- Facebook. “Meclîsa Gundê Bacinê”. Erişim 15 Ocak 2023. <https://www.facebook.com/gundebacine/videos/538285791386377>
- TDK, Türk Dil Kurumu Sözlükler. “Göç”. Erişim 10 Nisan 2023. <https://sozluk.gov.tr/>
- TDV, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. “Yezîdiyye”. Erişim 07 Haziran 2022. <https://islamansiklopedisi.org.tr/yezidiyye>
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. „Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi“. Erişim 06 Haziran 2023.
- T.C. Midyat Kaymakamlığı. „Coğrafi Özellikleri“. Erişim 20 Şubat 2022. <http://www.midyat.gov.tr/cografi-ozellikler>
- Vikipedi, Vikipedi Özgür Ansiklopedi. „Yezîdî Soykırımı“. Erişim 15 Mayıs 2022. https://tr.wikipedia.org/wiki/Yez%C3%AEd%C3%AE_Soyk%C4%B1r%C4%B1m%C4%B1